VIKIPEEDIA

Kikuju keel

Kikuju keel (Gĩkũyũ)	
Kõneldakse	Keenias
Piirkonnad	Keskprovints
Kokku kõnelejaid	6,6 miljonit (2009)
Keelesugulus	nigeri-kongo keeled atlandi-kongo keeled volta-kongo keeled benue-kongo keeled bantu keeled **kikuju keel**
Keelekoodid	
ISO 639-1	ki
ISO 639-2	kik

Kikuju keel (kikuju keeles *Gĩkũyũ [ɣēkōjó]*) on nigeri-kongo keelkonda kuuluv keel, mida kõneldakse Keenias Keskprovintsis. Kikuju keeles kasutatakse ladina kirja. Kõnelejate arv on 2009. aasta seisuga 6,6 miljonit inimest ehk 22% Keenia rahvastikust. Kikuju keel jaguneb neljaks murdeks (kirinyaga, muranga, nyeri ja kiambu), mis on vastastikku kergesti mõistetavad.[1]

Kikuju keeles antakse välja kunsti- ja kultuuriajakirja Mutiiri.[2]

Sisukord

Keele struktuuri andmed
  Tähestik
Nimisõnad
  Eesliited
Arvsõnad
Näitelaused
Välislingid
Viited

Keele struktuuri andmed

Kikuju keele sõnajärg on SVO (subjekt-verb-objekt) ning nimisõnale järgneb omadussõna.

Tähestik

Kikuju keele tähestik koosneb 20 tähest: *a b c d e g h i ĩ j k m n o r t u ũ w y*.

Kikuju keeles on seitse vokaali (*a*, *e*, *ĩ*, *i*, *o*, *ũ*, *u*) ja 13 konsonanti.

Vokaalidele *i* ja *u* märgitakse peale tilde.

Konsonanti *r* hääldatakse *l*-i ja *r*-i vahepealsena. Konsonanti *c* aga hääldatakse kui täheühendit *ch*.[3]

Nimisõnad

Nimisõnad on kikuju keeles jagatud viide rühma (nominaalklassi):

1. sõnad, mis tähistavad inimest;
2. elusolendid, mis on madalamast klassist kui inimesed (peamiselt suured puud ja taimed);
3. linnud, imetajad ja putukad;
4. elutud objektid;
5. esemed, millel on religioosne, maagiline või tseremoniaalne tähendus.[3]

Eesliited

Näited:[3]

- *nyũmba* – maja
- *kanyũmba* – väike maja
- *kĩnyũmba* – suur maja
- *tũnyũmba* – väiksed majad
- *manyũmba* – suured majad

- *mundũ* – inimene
- *kamũndũ* – väike inimene
- *kĩmũndũ* – suur inimene
- *tũmũndũ* – väiksed inimesed
- *andũ* – palju inimesi

Arvsõnad

- *Ĩmwe* – üks
- *Igĩrĩ* – kaks
- *Ithatũ* – kolm
- *Inya* – neli
- *Ithano* – viis
- *Ithathatũ* – kuus
- *Mũgwanja* – seitse
- *Inyanya* – kaheksa
- *Kenda* – üheksa
- *Ikũmi* – kümme[4]

Näitelaused

- *We wĩ mũndũ mũkuhĩ mũno.* – Sa oled väga lühike inimene.
- *Ira ndiraire toro.* – Ma ei maganud eelmisel ööl.
- *Maĩ maku magwĩthamba nĩmahiũ.* – Sinu vannivesi on valmis.
- *Wĩtagwo atĩa?* – Mis on sinu nimi?[3]

Välislingid

- Ajakiri Mutiiri (http://www.mutiiri.com/)

- Ülevaade kikuju tähestikust (video inglise keeles) (https://www.youtube.com/watch?v=98xkfKKfmhA), Youtube

Viited

1. http://www.ethnologue.com/language/kik
2. http://www.panafril10n.org/wikidoc/pmwiki.php/PanAfrLoc/Gikuyu
3. Kikuyu Language online: vocabulary and conversation practice (http://emmanuelkariuki.hubpages.com/hub/The-Kikuyu-Language)
4. Kikuyu Language: Numbers and Counting (http://emmanuelkariuki.hubpages.com/hub/Kikuyu-Language-Numbersand-Counting)

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Kikuju_keel&oldid=4993213"

Selle lehekülje viimane muutmine: 10:32, 10. mai 2018.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.